

Maddi Ane Txoperena Iribarren

LEHEN ELEBERRIA BESAPEAN

AHOA ETA ESKUA, ETENGABEKO DANTZAN

Zaila da irribarrerik gabe ikustea Maddi Ane Txoperena Iribarren. Ahoan bilorik gabe mintzo da, baina lasai. Patxadaz, argiki. Joan den urteko taldekako Xilabako irabazle, bertso mundura berriz hurbildu izana pozik bizi du. "Ongi pasatzeko asmoz animatu nintzen. Presiopean ez nuen aritu nahi. Eta azkenean irabazi genuen. Uste dut hori izan zela garaipenaren gako". Ahoa ez ezik, eskua dantzan jartzen du egunero *Berria* egunkarian. Ez du baztertzeko beste eleberririk baten idazketan murgiltzea. Ideiak ez ditu eskas.

"Neskame joandako emazteek bizitakoari balioa eta ikusgarritasuna eman nahi izan diot"

Ene baitan bizi da (Elkar, 2020) eleberria kaleratu berri du Maddi Ane Txoperena Iribarrenek (1994, Hendaia). Baztan eta Bortziriak eskualdeetako hainbat emakumek 40ko hamarkadatik 70eko hamarkada bitartean bizi izan zutena azaleratu eta hein batean aitortu nahi izan du. Amatziren bizipenak giltzarri osatu du nobela. Nafartarra eta Lapurtera nahasi ditu, Donibane Lohizunen eta Beran kokatu baitu eleberria.

 AITZIBER ZAPIRAIN IRANTZU PASTOR

Argitu dezagun Maddi Ane, argitu behar baldin bada behintzat. Nongoa zara?

Ni Hendaian bizi izan naiz unibertsitatera joan arte. Bertako ikastolan, Ziburuko kolegioan eta Baionako Bernat Etxepare lizeoan ibili nintzen, Lapurdiko edo Iparraldeko euskaldun askoren pare. Ondoren Gasteizera joan nintzen goi mailako ikasketak egitera, eta uste dut geroztik ez naizela Hendaian bizi izan. Joaten naiz bisitan gurasoen etxera, baina bizitzera ez.

Zerk eraman zintuen Lesakara?

Aita lesakarra da, eta baita bere familia guztia ere. Ttikitatik izan dugu ohitura Lesakara joateko. Igandero batzen ginen familia guztia bazkaltzeko, ongi pasatzeko, eta garai hartako oroitzapen oso onak ditut. Esango nuke Lesaka oso herri kale-tarra dela, eta niri betidanik gustatu izan zait hori. Hendaian ohiturak bestelakoak dira. Etxekoia goak esan-

go nuke. Lagunekin ere, beren etxean edo gurean geratzen ginen. Kanean gutti. Uste dut, hori bera dela Lesakatik asko erakartzen ninduen eta nauena. Askatasuna ematen zidan. Bizitzeko beste modu bat da.

Zeinen amorragarria den lapuritarra izanik, euskaldunen aitzinean euskalduntasuna defendatu behar izatea, ezta?

Behin baino gehiagotan haserretu naiz, parrandan adibidez. Nongoa naizen galdetu, "hendaiarra" erantzun eta "frantsesa orduan!" esan izan didatenean. Gazteagotan, Zaldibiara joaten nintzen sarri lagun batekin, bertakoa baita bere aita. Bestetara joaten ginen, parrandara. Eta hamaika halako bizi izan genituen. "Orduan zuek espainolak" esaten genien. Eta sekulako iraina bailitzan hartzen zuten. Oraindik ere, euskaldun bati espainol deitzea iseka bezala hartzen da, eta zuri frantses esaten dizute eta ez da deus pasatzen. Eta

"HEMEN INGURUKO EMAKUME ASKOK ETA ASKOK BIZI EDO JASAN BEHAR IZAN ZUTENA AZALERATU NAHI IZAN DUT. ETXETIK URRUN EGON ZIREN HAINBAT URTEZ, INORK GARRANTZIRIK ETA ONARPENIK EMAN EZ DIEN LANAK EGITEN; ZAINZA LANETAN, ALEGIA".

hori oso herri euskaldunetan gertatzen da. Lesakan ere entzun izan ditut hala-koak, baina uste dut jada ulertu dutela. Espero dut. Oso nekeza da. Eta tristea.

Nire baitan bizi da du izenburu kaleratu berri duzun eleberriak. Nor bizi da zure baitan?

Hori da topatu beharrekoa... Gazteluma saria irabazi nuen joan den urtean, eta urte bateko epea eman zidan eleberria osatu eta amaitzeko. Horretan ibili naiz epe batean, eta konfinamendu garai berezian atera zen labetik. Marie gaztea eta haren amatxiren arteko harremana lantzen da. 40ko hamarkadatik eta 1970eko hamarkada artean, Baztan eta Bortzirietako emazte aunitz neskame edo neskato lanetan aritzera joan ziren Iparraldera, baita Frantziara ere. Nik ttitikatik entzun izan ditut halako istorioak etxean, gure amatxi ere hala ibili baitzen. Aspaldian gaiari heldu eta idazteko ideia otu zitzaidan. Zerbait hasia nuen, baina ez nuen aurrera jotzen. Beraz sariketa bultzada izan da horretarako. Bi hari

ditu nobelak. Bata, Donibane Marie neska gaztearena. Parisen bizi da eta Berara joaten da amatxiren etxera uda pasatzera. Ikasketa amaierako lan bat egin behar du eta gaia eskas zaio. Amatxiren bizipenak deskubritzen ditu eta hortik tiraka hasten da. Beste haria, amatxi beraren historia da. Haren neskame garaietako bizipenak.

Zer du fikziotik eta zer du errealetik?

Oinarria egiazkoa da, gaia eta muina errealak dira. Hori da abiapuntua. Pertsonaiak eta gertakari gehienak, ordea, neuk asmatuak dira. Zati laburrak egin nahi izan ditut, kapitulu bakoitzari izaera bat emanez. Eta hala egiteak, idazketa prozesuan lagundu egin nau. Azken batean, hemen inguruko emakume askok eta askok bizi edo jasan behar izan zutena azaleratu nahi izan dut. Etxetik urrun egon ziren hainbat urtez, inork garrantzirik eta onarpenik eman ez dien lanak egiten; zaintza lanetan, alegia. Oso ezagunak dira hemen inguruko kontrabando gaiak, edota Ameriketara joanda-

koen bizipenak, beti ere nagusiki gizonenak. Emakumeak ere izan ziren mugalariak! Emakume hauen historiak ez ordea. Nik, neskame joandako emazteek bizitakoari balioa eta ikusgarritasuna eman nahi izan diot eleberriaren bidez.

Amatxik irakurri du?

Ez da asko hitz egitekoa... Oso izaera euskaldunekoa da, kar-kar-kar!

Aspaldian esan nion bere bizipenetan oinarrituriko eleberri bat idazten ari nintzela, baina ez zidan deus erran. Pentsatzen dut ilusioa egin diola. Hasi omen da irakurtzen, ea amaitzen duen.

Zein sentsazio izan duzu amaitzerakoan?

Hustuketa edo erditze sentsazioa izan dut. Oso ederra. Asko ikasi dut, eta besterik eginen banu, gogoa ukan badudalako, uste dut ez nukeela berdin idatziko edo berdin eginen. Baina tira, ondorengoan ikusi beharko da, heltzen baldin bada, kar-kar! ●